

## СЛОВОТВІР

**Луковенко Т.**

– кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та літератури Донбаського державного педагогічного університету  
УДК 811.161.2'373.611:615.015.32

### ТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІЮВАННЯ ПРОСТИХ АНАЛІТИЧНИХ ТЕРМІНІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ ГОМЕОПАТІЇ

Стаття продовжує цикл публікацій, присвячених дослідженню лексики української гомеопатичної галузі. Пропонована праця презентує аналіз дериваційних процесів досліджуваної термінології. Зокрема, розглянуто особливості творення та функціонування простих аналітичних конструкцій, визначено ступінь продуктивності окремих словотвірних моделей у творенні гомеопатичних термінів.

**Ключові слова:** термін, термінологія, термінотворення, терміносистема, гомеопатія, гомеопатична термінологія.

**Луковенко Т.**

– кандидат филологических наук, доцент кафедры украинского языка и литературы Донбасского государственного педагогического университета

### ОБРАЗОВАНИЕ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ПРОСТЫХ АНАЛИТИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ В УКРАИНСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ ГОМЕОПАТИИ

Статья продолжает цикл публикаций, посвященных изучению лексики украинской гомеопатической отрасли. Предлагаемая работа представляет анализ деривационных процессов исследуемой терминологии. В частности, рассмотрены особенности образования и функционирования простых аналитических конструкций, определена степень производительности отдельных словообразовательных моделей в создании гомеопатических терминов.

**Ключевые слова:** термин, терминология, терминообразование, терминсистема, гомеопатия, гомеопатическая терминология.

**Lykovenko T.**

– Candidate of Science (Linguistics), Associate Professor,  
Ukrainian Language and Literature Department, Donbas State  
Teachers' Training University

### CREATION AND FUNCTIONING OF COMMON ANALYTICAL TERMS IN THE UKRAINIAN HOMEOPATHICAL TERMINOLOGY

The article continues the cycle of publications devoted to the study of the vocabulary of the Ukrainian homeopathic branch. The proposed work presents an analysis of the derivational processes of the studied terminology. In particular, the peculiarities of the formation and functioning of simple analytical constructions are considered, the degree of productivity of individual word-formation models in the creation of homeopathic terms is determined.

**Key words:** term, terminology, term formation, terminology, homeopathy, homeopathic terminology.

**Постановка проблеми.** Активізація досліджень сучасної української термінології зумовлена нагальною потребою її унормування й уніфікації.

**Аналіз останніх досліджень.** Наразі вітчизняне термінознавство збагатилося низкою праць Л. Козак, О. Колган, З. Куньч, Л. Малевич, Б. Михайлишина, О. Польщикової, Л. Симоненко, Р. Стецюк, Н. Цимбал, О. Чуєшкової, Д. Шапран та ін. науковців, присвячених дослідженню термінологічних систем різних галузей знань, у яких, зокрема, значну увагу приділено вивченню дериваційних процесів та виявленню закономірностей способів термінотворення.

**Актуальність** пропонованого дослідження зумовлена необхідністю вивчення способів творення термінів гомеопатичної галузі, яка на сьогодні залишається малодослідженою на лінгвістичному рівні.

**Метою** нашої праці є дослідження функціонування аналітичних конструкцій у сучасній українській гомеопатичній термінології.

**Завданням** розвідки є вивчення особливостей творення та функціонування простих аналітичних конструкцій української гомеопатичної галузі.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Складені терміни є одним із основних засобів термінологічної номінації. Маючи те саме номінативне навантаження, що й термін-слово, термінологізоване словосполучення є носієм синтаксичних відношень [1, с. 12].

Традиційно в термінології за семантичною ознакою виділяють два типи термінологічних словосполучень – розкладні та нерозкладні.

За кількістю компонентів розкладних гомеопатичних терміносполук вирізняємо такі структурні типи: прості терміносполучення і складні терміносполучення [16, с. 38–39].

До **простих терміносполучень** належать двокомпонентні конструкції, утворені на основі підрядного зв'язку узгодження (*буферний розчин, гомеопатичне розведення*) чи керування (*екологія рослин, документація на препарат*), що представлені структурними моделями: «прикметник + іменник» (Пр. + Ім.), «іменник + іменник» (Ім. + Ім.). Принцип конструювання простих терміносполучень – конкретизація опорних компонентів. Такі одиниці досить продуктивні, легко продуковані з лексем різних предметно-поняттєвих полів. Вони складають ядро українських словосполучень.

#### **1. Пр. + Ім.**

Продуктивнішою в гомеопатичній лексиці є модель «прикметник + іменник у Н.в.»: *антиміазматичний препарат, антипсоричний засіб, біологічний матеріал, головний міазм, гомеопатичні ліки, гомеопатичний антидот, гомеопатичний діагноз, гомеопатичне загострення, гомеопатична конституція, гомеопатична крупка, гомеопатичний патогенез, гомеопатичне розведення, динамічна сила, динамізовані засоби, динамічне ураження, екстемпоральне виробництво, есенція гомеопатична, індивідуальна реакція, індивідуальна симптоматика, конституціональна ознака, конституціональна схильність, лікарський афінитет, міазматичне співвідношення, модальний чинник, надвисокі потенції, надмірне реагування, особистий анамнез, парасимпатична регуляція, патогенетичні випробування, пригнічене реагування, псорична недостатність, сикотична конституція, сикотична надмірність,*

*симпатична регуляція, сифілітична конституція, сифілітичний міазм, специфічна десенсибілізація, тропність тканинна, фармакологічна субстанція, цукор молочний та ін.*

Для гомеопатичної термінологіки властиві такі моделі:

– складний опорний компонент – *мазь-розчин гомеопатична і под.*;

– складний конкретизатор – *анатомодіагностичні ознаки, водно-спиртовий розчин, дрібнодисперсна суспензія, екстракційно-фотометричний метод, життєво-кволий тип, суїс-органні компоненти, тривожно-іпохондричні ознаки тощо.*

Атрибутивний компонент у номінативних одиницях такого типу може бути виражений:

– прикметником-дериватом: антиміазматична терапія, гомеопатична регуляція, протинабрякова дія, конституціональний засіб тощо;

– прикметником зі складною твірною основою: життєво-кволий тип, інформаційно-польове потенціювання, тканинотропний засіб, тривожно-іпохондричні ознаки і т. ін.

Прикметники, що виступають у ролі означального елемента в складі терміносполучень, неоднорідні за семантикою. Так, компонентом складеного терміна можуть бути:

– відносні прикметники: вихідна сировина, конституціональна патологія, комплексна гомеопатія, міазматична концепція тощо;

– якісні прикметники: аптечка спеціалізована, активна речовина, типажний засіб, подібне погіршення, надмірне реагування, чиста тинктура і под.

Для простих гомеопатичних терміносполучень характерний прямий порядок слів: *гомеопатична конституція, екстемпоральне виробництво, патогенетичні випробування, соматична патологія* та ін., менш поширеним є зворотний: *камінь каловий, муркотіння котяче, тропність тканинна, шкіра мармурова* тощо.

Бінарна терміносполука (опорне слово + конкретизатор) утворює цілісну синтаксичну групу. Стрижнева позиція опорного слова в граматичному плані може поставати другорядною в лексичному плані: *антропософська медицина, біологічний матеріал, гомеопатична фармація, гомотоксичне лікування, патофізіологічна гомеопатія* та ін.

## 2. Ім. + Ім.

Відносно продуктивною серед гомеопатичних терміносполучень є субстантивна модель «іменник + іменник», де опорний компонент переважно виражається іменником у Н.в. однини, а залежний – іменником у Р.в. одн. чи мн.: *анамнез життя, доктрина гомеопатії, ефект плацебо, закон виліковування, закон подібності, збудник інфекції, здуття живота, ідентифікація речовини, концентрація розчину, локалізація запалення, локалізація симптомів, одиниця дії, органотропія ліків, повернення симптомів, подрібнення сировини, принцип подібності, саморегуляція організму, серія розведень, теорія міазмів, теорія плюралізму, теорія уніцізму, тривалість лікування, ферментація соку, функціотропія ліків* і т. ін.

Спостерігається функціонування двоскладових словосполучень, ускладнених прийменниками, які є виразниками відповідних семантичних відношень між компонентами. Такі терміни-словосполучення в досліджуваній галузі репрезентовані моделями:

– «іменник у Н.в. + прийменник *на* + іменник у Н.в.» – *документація на препарат, контроль на стерильність*;

– «іменник у Н.в. множини + прийменник *на* + іменник у Р.в.» – *тести на чистоту*;

– «іменник у Н.в. + прийменник *до* + іменник у Р.в.» – *оформлення до використання, тропність до хвороби*;

– «іменник у Н.в. + прийменник *за* + іменник в орудному відмінку» – *реперторіум за чакрами і под.*

Окрему групу складених гомеопатичних термінів становлять терміни-епоніми, де стрижневими є терміноодиниці: *закон, колба, метод, принцип, реактив, реакція, технологія, фаза*, а лексема-конкретизатор указує на особу винахідника. Такі терміни утворені за моделлю «іменник-апелятив у Н.в. + іменник-онім у Р.в.» (*закон Герінга, колба К'єльдаля, метод Фолля, принцип Ешбі, реактив Бушарда, реактив Вагнера, реактив Драгендорфа, реактив Майєра, реактив Моліша, реактив Фелінга, реакція Бальє, реакція Лафона, реакція Раймонда, технологія Ганемана, технологія Корсакова, фази Реккевега та ін.*) і виступають наслідком компресії: *закон, який відкрив Герінг; метод, який винайшов Фолльє; реакція, яку відкрив Лафон тощо.*

Іноді до складу ономастичного компонента терміносполучення входять одразу два прізвища науковців – основоположників відкриття: *ваги Мора-Вестфаля, закон Арндта-Шульця, реакція Келлера-Кіліані, реакція Лібермана-Бархарда, реакція Фонтан-Кандела та ін.*

**Висновки.** Отже, бінарні гомеопатичні терміни репрезентовані структурними моделями: «прикметник + іменник у Н.в.» та «іменник + іменник у Р.в. однини (множини)», «іменник-апелятив у Н.в. + іменник-онім у Р.в.». Більшою продуктивністю відзначається атрибутивна модель конструювання двокомпонентних термінологічних словосполучень (68 %). Субстантивна модель побудови складних термінологічних одиниць менш поширена в досліджуваній галузі (27 %). Термінологічні словосполучення з ономасіологічним компонентом складають 5 % усіх бінарних терміносполук.

**Перспективним** вважаємо подальше дослідження структурної організації української гомеопатичної лексики.

#### **Література**

1. Акуленко В. В. Інтернаціональні елементи у словниковому складі мови. *Мовознавство*, 1973. № 5. С. 20–30.

2. Козак Л. В. Українська електротехнічна термінологія (словотвірний аспект) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 /Дніпропетровський держ. ун-т. Дніпропетровськ, 2000. 18 с.

3. Колган О.В. Семантична та словотвірна структура української гірничої термінології: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 /Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2009. 18 с.

4. Куньч З. Українська риторична термінологія: історія і сучасність:

монографія. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. 216 с.

5. Лейчик В. М. Оптимальная длина и оптимальная структура термина. *Вопросы языкознания*. 1981. № 2. С. 63–73.

6. Луковенко Т. О. Словник гомеопатичних термінів. Слов'янськ: Видавець Маторін Б. І., 2011. 158 с.

7. Малевич Л. Д. Багатокомпонентні термінологічні одиниці і проблема їх кодифікації. *Українська термінологія і сучасність*: зб. наук. пр. / відп. ред. Л. О. Симоненко. Київ: КНЕУ, 2009. Вип VIII. С. 35–38.

8. Михайлишин Б. П. Усталеність як неодмінний показник складених термінів. *Мовознавство*. 1999. № 4–5. С. 48–50.

9. Польшчикова О. М. Телекомунікаційна лексика в українській мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Донецьк: Донецький нац. ун-т, 2013. 19 с.

10. Симоненко Л. О. Біологічна термінологія: формування та функціонування. Умань, 2006. 104 с.

11. Стецюк Р. І. Українська кардіологічна термінологія (структурно-семантична характеристика): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Запоріжжя, 1998. 20 с.

12. Томкевич М. С., Коваленко В. С., Матвеева И. А. Гомеопатический глоссарий: учеб. пособие для врачей. Москва: Гомеопат. медицина, 1997. 47 с.

13. Цимбал Н. А. Сучасна українська термінологія органічної хімії. Умань: РВЦ «Софія», 2007. 135 с.

14. Чуешкова О. Про поняття оптимальної довжини терміна (на матеріалі економічної термінології). *Вісник нац. ун-ту «Львівська політехніка»*: Серія «Проблеми української термінології», 2008. № 620. С. 95–99.

15. Шапран Д. Багатокомпонентні терміни в сучасній українській маркетинговій термінології: нормалізаційний аспект. *Українська термінологія і сучасність*: зб. наук. пр. / відп. ред. Л. О. Симоненко. Київ: КНЕУ, 2009. Вип VIII. С. 110–112.

16. Шулъжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

#### **Савченко Е.**

– старший преподаватель кафедры русского языка и литературы  
Донбасского государственного педагогического университета

#### **Соломко А.**

– студентка IV курса русско-украинского отделения филологического  
факультета Донбасского государственного педагогического  
университета

**УДК 811.161.1'373.611**

### **ИЗУЧЕНИЕ АББРЕВИАЦИИ НА БАЗЕ СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ГНЕЗДА ГЛАГОЛА РАБОТАТЬ**

*В статье рассматривается актуальный вопрос изучения аббревиации в разделе словообразования на базе словообразовательных гнезд; даётся классификация аббревиатур и расширение за их счёт словообразовательного гнезда глагола **работать** в современном русском языке; приводятся примеры изменения аббревиатур на временной оси.*

**Ключевые слова:** словообразовательное гнездо, дериват, глаголы деятельности, аббревиация, неологизмы.